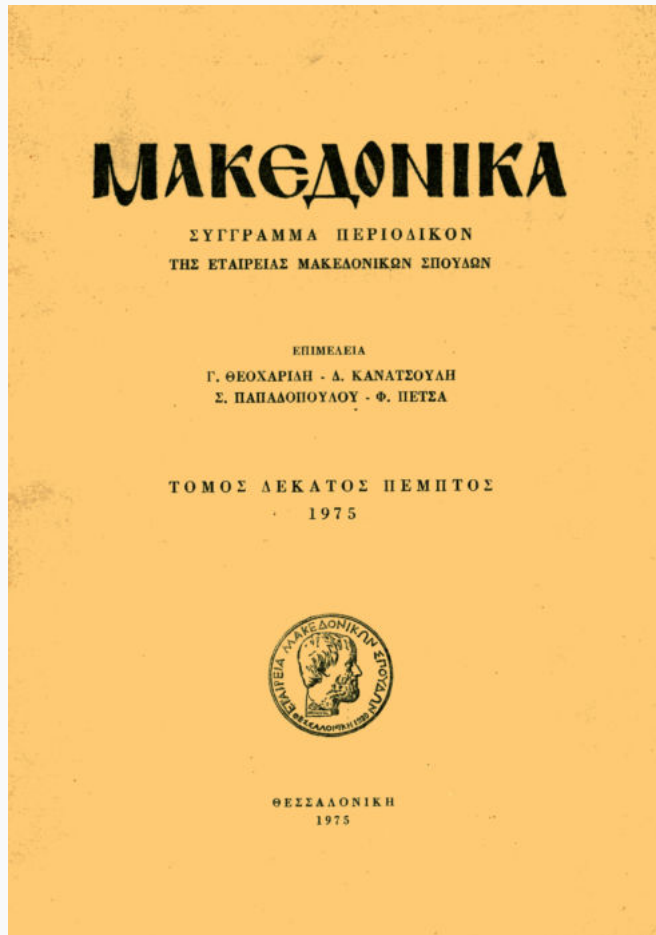

Μακεδονικά

Τόμ. 15, Αρ. 1 (1975)

Μιχαήλ Αθ. Καλινδέρη, Ο κώδιξ της
Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης (1686-)

Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

doi: [10.12681/makedonika.623](https://doi.org/10.12681/makedonika.623)

Copyright © 2014, Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Νικολαΐδου Ε. Ι. (2015). Μιχαήλ Αθ. Καλινδέρη, Ο κώδιξ της Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης (1686-). *Μακεδονικά*, 15(1), 408–409. <https://doi.org/10.12681/makedonika.623>

τερος, ἂν διαχώριζε σὲ μιά μελέτη τὴ δημοσίευση τῶν πηγῶν (μὲ οποιαδήποτε μέθοδο) καὶ σὲ ἄλλη προέβαινε σὲ ἱστορικὴ ἀνάλυσή τους. Γιατὶ ὁ κ. Σερεμιέτης ἀσφαλῶς κατέχει τὸ θέμα του καὶ περιμένουμε τὴν πλήρη ἀξιοποίηση τοῦ ὑλικοῦ ποὺ συγκέντρωσε.

Πανεπιστήμιον Ἰωαννίνων

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ

Μιχαήλ Ἀθ. Καλινδέρη, 'Ο κώδιξ τῆς Μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατίστης (1686—), ἔκδοσις Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν (Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη), Θεσσαλονίκη 1974, σελ. 151 + XVII πίν.

Γιὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ Κώδικα, ποὺ μὲ τόση εὐσυνειδησία ἐκίδει ὁ κ. Μ. Καλινδέρης, κατατοπίζεται ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή τὴν ὁποία προτάσσει. Εἶναι ὑποθέσεις ἀνάλογες μὲ ἀναφερόμενες σὲ ἄλλους ὡς τώρα ἐκδοθέντες κώδικες Μητροπόλεων, ποὺ ἀπασχόλησαν τὸν ἱεράρχη Ζωσιμᾶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς θητείας του ὡς Μητροπολίτη Σισανίου, ὡς Πατριάρχη Ἀχριδῶν καὶ τέλος ὡς Πρόεδρος Σισανίου (1686-1744). Οἱ ὑποθέσεις, οἱ ὁποῖες ἀπασχολοῦν τοὺς χριστιανοὺς τῆς δικαιοδοσίας του καταγράφονταν στὸν «Ἱερό», ὅπως ὀνομαζόταν, Κώδικα ὡς πράξεις ἐπικυρωμένες γιὰ νὰ ἐπισημοποιῆται ἡ νομιμότητά τους καὶ νὰ ἔχουν «τὴν ἰσχὴν ἐν παντὶ κριτηρίῳ», ἡ «εἰς ἐνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν», ὅπως συνηθίζονταν νὰ σημειώνεται στὶς πράξεις αὐτῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας. Τὸ περιεχόμενο τῶν πράξεων εἶναι ποικίλο: Διαζύγια, διαθήκες, δωρεές, διανομὲς περιουσίας, ἐξοφλήσεις χρεῶν, υἱοθεσίες, ἀγοραπωλησίες καὶ ἄλλες δικαιοπραξίες. Ἀναφέρονται δηλ. σὲ θέματα ποὺ σχετίζονται μὲ μορφῆς δικαίου (κληρονομικοῦ, οἰκογενειακοῦ, ἐνοχικοῦ, ποινικοῦ κ.λ.), οἱ ὁποῖες ἴσχυσαν γιὰ τοὺς ὑπόδουλους τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἐκφράζονταν μὲ τὶς ἀποφάσεις καὶ πράξεις τῶν κατὰ τόπου Μητροπολιτῶν. Ἡ μὴ ὄντως πρᾶξις ποὺ εἶναι ἄσχετη μὲ τὶς ἄλλες εἶναι τὸ καταχωρισμένο ἠγρογραφοῦ τῆς Συνοδικῆς ἀποφάσεως, ποὺ ἀναφέρεται στὴν καθάραιση τοῦ Ἡπειρώτη Μεθόδιου Ἀνθρακίτη.

'Ο Κώδικας, ὅπως σημειώνει ὁ κ. Καλινδέρης, δὲν χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸ διάδοχο τοῦ Ζωσιμᾶ, Νικηφόρο (1746-1769), οὔτε ἀπὸ τὸν Κύριλλο, ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπὸ τὸ Τσεπέλοβο Ἰωαννίνων (1769-1792). Οἱ καταχωρίσεις στὸν Κώδικα ξαναρχίζουν τὸ 1797, ἐπὶ Νεοφύτου, ἀπὸ τὴν Ἀβδέλλα Γρεβενῶν, διακόπτονται καὶ πάλι γιὰ νὰ συνεχιστοῦν ἐπὶ Λεοντίου (1835-1852), μὲ τελευταία ἐγγραφή τὸ 1896.

Οἱ ἐγγραφές ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἀρχιερατεία τοῦ Νεοφύτου, δὲν εἶναι ἄγνωστες στοὺς ἐρευνητές, γιατί, ἐξ αἰτίας τοῦ περιεχομένου τους (ἀξιομινημόνευτα γεγονότα τοπικῆς καὶ γενικότερης σημασίας, μὲ ταυτόχρονη προβολὴ προσώπων) καὶ τοῦ τρόπου καταγραφῆς τους, ἦταν πιὸ προσιτῆς καὶ πιὸ πρόσφορες γιὰ ἐκμετάλλευσή ἀπ' αὐτοὺς. Τὸ κύριο, ὅμως, σῶμα τοῦ Κώδικα, ποὺ περιέχει τὶς πράξεις τοῦ Ζωσιμᾶ, ἔμεινε ἄγνωστο σχεδὸν καὶ ἀνεκμετάλλευτο καὶ πρώτη φορὰ ἐρχεται στὴ δημοσιότητα. Ποιὰ σημασία ἔχει αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῶν καταχωρίσεων, τὸ ὁποῖο, στὴν εὐρύτερη ἐνοσία του, πέρα ἀπὸ τὶς μορφῆς δικαίου ποὺ ἐπισημάνανε, συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν παράδοση τῆς περιοχῆς, μὲ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, τὴ γλῶσσα καὶ γενικά μὲ τὴ ζωὴ σ' ὅλες τὶς ἐκφράσεις τῆς.

'Ορθὴ εἶναι ἡ μέθοδος, ποὺ ἀκολούθησε ὁ συγγραφέας γιὰ τὴν παρουσίαση τοῦ Κώδικα. Χώρισε τὸ περιεχόμενό του σὲ δύο τμήματα. Στὸ πρῶτο περιλαμβάνονται ὅλες οἱ πράξεις τοῦ Ζωσιμᾶ, ποὺ ἀποτελοῦν βασικά καὶ τὸ ἀνέκδοτο ὑλικό. Σ' αὐτὸ ἔδωσε τὸν τίτλο, «Αἱ πράξεις τοῦ Ζωσιμᾶ». Οἱ ὑπόλοιπες καταχωρίσεις τοῦ Κώδικα περιελήφθησαν στὸ τμήμα: «Τὰ μετὰ τὸν Ζωσιμᾶν», καί, ἐκτός ἀπὸ λίγες ἐξαιρέσεις, ὅλες δημοσιεύονται ὀλόκληρες, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι καταχωρισμένες.

Τις δυσχέρειες πού παρουσίαζε ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὸ περιεχόμενόν τους ἡ ἔκδοσις τῶν πράξεων τοῦ Ζωσιμῆ ὁ κ. Καλινδέρης τὶς ἀντιμετώπισε μὲ τὸν ἐνδεδειγμένο τρόπο. Τὶς πράξεις πού εἶχαν εὐρύτερη καὶ οὐσιαστικότερη σημασία τὶς δημοσίευσε ὀλοκλήρως. Γιὰ τὶς ἄλλες, πού δὲν παρουσίαζαν αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον, κατέφυγε σὲ σύντομη ἢ πῶ ἀναπτυγμένη περίληψη—ἀνάλογα πάλι μὲ τὸ περιεχόμενόν τους—ἢ ὅποια συμπληρώνεται, σὲ περιπτώσεις πού ἔχει τὴ γνώμη ὅτι ἐπιβάλλεται, μὲ ἀποσπάσματα πού ἡ μελέτη καὶ ἡ ἀξιολόγησή τους συνεισφέρουν στὴ γνωριμία τῆς ζωῆς τοῦ τόπου.

Στὴν εἰσαγωγή, τέλος, ἐξηγεῖται γιὰτὶ προτιμήθηκε ἡ παράθεσις τοῦ ὕλικου ὄχι κατὰ εἰδολογικὴ διαίρεση, ἀλλὰ κατὰ χρονολογικὴ κατάταξη καὶ ἀναφέρονται ὅσα ἄλλα μέσα χρησιμοποιοῦντο γιὰ τὴν ἐπιστημονικότερη παρουσίαση τοῦ ὕλικου.

Μεγάλη θὰ ἦταν ἡ προσφορὰ τοῦ ἐκδότη τοῦ Κώδικα, ἂν παρουσίαζε στὴ συνέχεια μόνον τὸ ἀρχαιακὸ ὕλικόν, πράγμα πού, ὅπως ἐξηγεῖ στὴν εἰσαγωγή του, σκέφτηκε νὰ κάνῃ. Γιὰ τοὺς μελετητὲς τῆς νεώτερης ἱστορίας θὰ ἀποτελοῦσε τὸ ὕλικόν αὐτὸ μίαν πηγὴν πολὺτιμην. Ὁ κ. Καλινδέρης, ὁμως, ἀπὸ τοὺς ἀξιόλογους ἐρευνητὲς τῆς Μακεδονικῆς ἱστορίας, προχώρησε στὸ δυσχερέστερον μέρος πού ἔχει νὰ ἀντιμετώπισῃ ἓνας ἐπιστήμονας, ὅταν θέλῃ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν ὀποιαδήποτε προσφορὰ του: στὸν ὑπομνηματισμὸν τοῦ ἀρχαιακοῦ ὕλικου πού παρουσιάζει, πράγμα πού ἐπιτρέπει τὴν κριτικὴν ἀποτίμησίν του, τὴ συσχέτισιν, τὴν ἐπισήμανσιν τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν του, τὴν ἀξιοπιστίαν του καὶ τὴν ἐνταξίν του, τέλος, τόσο στὸ στενὸ πλαίσιον τῆς ἱστορίας τῆς περιοχῆς ἀπὸ τὴν ὀποία προέρχεται, ὅσο καὶ στὴν ὅλη δομὴ τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας.

Ἡ ὑπομνηματισμὸς ὄλων τῶν καταγραφῶν τοῦ Κώδικα εἶναι τόσο λεπτομερὴς σὲ ἔκτασιν καὶ βάθος, ὥστε δὲν ὑπερβάλλει κανεὶς σημειώνοντας πῶς τὸ κυριότερον μέρος τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Καλινδέρη ἀποτελεῖ αὐτὸς ὁ σχολιασμὸς τοῦ ἀρχαιακοῦ ὕλικου. Γιὰτὶ δὲν εἶναι μόνον οἱ βιβλιογραφικὲς παραπομπὲς σὲ ἑλληνικὰ καὶ ξένα συγγράμματα μὲ τὶς ὁποῖες τὸ ὕλικόν αὐτὸ ἐντάσσεται στὸ ἱστορικὸν πλαίσιον τῆς ἐποχῆς, ἐλέγχεται καὶ ἐλέγχει, εἶναι καὶ οἱ προσωπικὲς θέσεις τοῦ ἐκδότη τόσο πᾶνω στὰ ἱστοροῦμενα γεγονότα, ὅσο καὶ στὶς προθέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ στὶς πράξεις πού διαδραματίζονται. Εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ μελέτῃ τοῦ λαογραφικοῦ περιβάλλοντος τῆς ἐποχῆς καὶ ἡ προσπάθεια ἀνιχνεύσεως τῆς ἱστορικῆς διαδρομῆς του, ὅπως π.χ. ἐπιχειρεῖται στὶς περιπτώσεις οἰκογενειακῶν ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὶς πράξεις. "Ἄν σ' αὐτὰ προστεθῇ καὶ ἡ προσπάθεια διερευνήσεως τῆς ζωῆς τῶν κατοικῶν στὶς διάφορες ἐκφάνσεις της, συντηχῆς κ.λ., ὅπως καὶ ἡ ἔρμηνεία τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου, τότε συμπληρώνεται καὶ μπορεῖ νὰ ἀποτιμηθῇ, ὅπως δικαιοῦται ἀπὸ τὸ ἴδιον τὸ περιεχόμενον του, ὁ μόνος πού καταβλήθηκε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν.

Ἡ ὅλη ἐργασία συμπληρώνεται μὲ ἀναλυτικὸν εὐρετήριο κυρίων ὀνομάτων καὶ τόπων καὶ δημοσίευσιν φωτογραφῶν χαρακτηριστικῶν σελίδων. Γενικὰ ἡ ἔκδοσις τοῦ Κώδικα ἀποτελεῖ μίαν σπουδαίαν συμβολὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Νέον, ἀξιόλογον ἀπὸ κάθε πλευρᾶς σημασίας, ὕλικόν προσφέρεται καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον ὑποδειγματικόν, ἔτσι πού νὰ διευκολύνεται ὁ ἐρευνητὴς ἐν τῇ ἀναζήτησιν τοῦ οὐσιώδους, ἐν τῇ βιβλιογραφικῇ σύνδεσθι του μὲ τὰ γεγονότα καὶ ἐν τῇ ἐνταξίᾳ τους ἐν τῷ ἱστορικῷ περίγυρον πού ἐνδιαφέρειται.

Πανεπιστήμιον Ἰωαννίνων

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ